

Ekonomi-Politik Bağlamda Yaşanan AK Parti-Cemaat Olaylarının Türk Basınına Yansımaları: Yeni Şafak, Star, Zaman, Bugün ve Milliyet Gazeteleri Örneği

Presentations of Controversy between AK Party and Gülen's Community by Turkish Press in the Context of Economy-Politic: Example of Yeni Şafak, Star, Zaman, Bugün ve Milliyet

İbrahim TORUK*

Emre Osman OLKUN**

ÖZET

2002 yılında AK Parti'nin tek başına iktidara gelmesiyle başlayan süreçte, AK Parti'nin en önemli destekçisi hiç kuşkusuz Gülen cemaati olmuştur. Çeşitli alanlarda işbirliği ve uyum içerisinde bir görüntü veren bu iki gruptan AK Parti, zaman içerisinde oy oranı arttırırken, Gülen cemaati de hem ekonomik hem siyasi bakımından önemli oranda büyümüştür. Ancak zamanla bu iki grubun uyumu bazı sebeplerin etkisiyle bozulmuş ve gizli bir şekilde başlayan bu durum AK Parti hükümetinin dersaneleri kapatma girişimiyle ayyuka çıkmıştır. Bu süreçte, iki tarafın birbirini suçlayan ifadeleriyle beraber Gülen cemaatine yakınlığı ile bilinen bazı AK Parti milletvekilleri partilerinden istifa etmiştir. AK Parti ile Gülen cemaati arasındaki ilişkiyi ekonomi-politik açıdan ele alan bu çalışmada, çıkarılması planlanan dersane yönetmeliği ile AK Parti'den istifa eden İdris Bal ve Hakan Şükür ile ilgili haberlerin Türk basınına yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. Analiz için beş ulusal gazete çalışmanın örnekleme alınmıştır. Bu çerçevede hükümete yakınlığı ile bilinen Yeni Şafak ve Star, Gülen cemaatinin yayım organları olan Zaman ve Bugün ile merkez medya olarak kabul edilen Milliyet gazetelerinin bu konularla ilgili çıkan haberleri eleştirel söylem analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Çalışma sonucunda ele alınan gazetelerin ideolojik ve ekonomi-politik yapılarının, haberlerinin seçiminde ve şekillenmesinde önemli etkenler olduğu tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Ekonomi-Politik, Söylem, Haber Söylemi

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi, itoruk@selcuk.edu.tr

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, emreolkun@selcuk.edu.tr

ABSTRACT

In the process of Justice and Development Party Governments (AK Party) after 2002, the most important supporter of AK Party has become Fetullah Gülen's community. AK Party and Gülen's community have formed cooperation and integration in different areas; in this process AK Party has increased its vote's ratios and Gülen's community has gained power in terms of economy and politics. However, cooperation of these groups have ruined with some different reasons and this situation has become clear after decision of AK Party for closing private establishment preparing students for various exams. Two sides of the process have blamed each other and some members of parliament from AK Party who have relations with Gülen's community resigned from their party. In this study, which takes the relations of AK Party and Gülen's community in hand in terms of economy-politic, news published in Turkish press about regulations for closing private establishment preparing students for various exams and resigns of İdris Bal and Hakan Şükür from AK Party will be analyzed. In this context, for sampling five national newspapers from Turkish press were selected for the analysis. Yeni Şafak and Star were selected because of their powerful relations with the government and Zaman and Bugün were selected because of belonging Gülen's community. Milliyet was also selected because of presenting mainstream media. All the news published by these five newspapers will be analyzed by using critical discourse analyze method. It was found that economy-politic structures of newspapers analyzed in the content of this study have powerful effects on selection and formation of news.

•

KEY WORDS

Economy-Politic, Discourse, News Discourse

Giriş

AK Parti'nin 2002 yılında yapılan genel seçimlerde sürpriz bir şekilde tek başına iktidar olması ve oy oranını her seçimde artırarak 2014 yılı itibariyle 12 senedir iktidar kalmasının, partinin geniş kesimlere seslenmesiyle birlikte belli grupların desteğinin de payı olduğu bir gerçektir. Bu grupların en önemlisi, Fethullah Gülen liderliğindeki Gülen cemaati tarafından verilen destektir. AK Parti'nin iktidarı boyunca uyum içerisinde bulunan Gülen cemaati, bu yıllar içerisinde oldukça büyümüş, bağlantıları dünya geneline yayılmıştır. Bu süre içerisinde cemaat mensubu birçok işadamı (bir kısmı kamu ihaleleriyle birlikte) önemli noktalara ulaşırken, kamu kurumlarında da çok sayıda cemaatten kişinin yerleştiği iddia edilmiştir. AK Parti-cemaat ilişkisi bu süre içerisinde öyle boyutlara ulaştı ki, AK Parti hükümeti içerisinde cemaate bağlılığını saklamayan ve son dönemde yaşananlardan dolayı partiden istifa eden milletvekilleri de yer almıştır. AK Parti de bu ittifaktan uzunca süre yararlanmış, cemaat mensuplarının desteklerinin de etkisiyle girdiği her seçimi kazanmıştır. Bunun yanında bu süre içerisinde cemaatin medya organlarında AK Parti aleyhine yayınlar ile muhalefet ile ilgili haberlere pek rastlanmazken, bu yayın organları birçok haberini AK Parti icraatlarını ve söylemlerini olumsuz bir bakış açısıyla okuyucularına veya izleyicilerine sunmuştur. Ancak 2012 yılında MİT Müsteşarı Hakan Fidan olayıyla başlayan AK Parti-cemaat arasındaki ayrışma, dershanelerin kapatılma girişimiyle gün yüzüne çıkmıştır.

Bu çalışma, temelleri bazılarına göre 2011 genel seçimlerine bazılarına göre ise 2012 yılına dayanan AK Parti-cemaat gerginliği çerçevesinde gelişen, ders-hane polemik ve sonrasında AK Parti milletvekilleri olan İdris Bal ve Hakan Şükür'ün partilerinden istifa etmeleriyle devam eden olayların, Türk basınına yansımalarını konu edinmektedir. Bu çerçevede, Türk basınında hükümet yanlısı yayın yapan Yeni Şafak ve Star, Fethullah Gülen cemaatinin yayın organları olan Zaman ve Bugün ve her iki tarafa da belli mesafede yaklaşan, merkez medya olarak adlandırılan Milliyet gazetelerinin olaylarla ilgili yayınladıkları haberler incelenmeye çalışılacaktır. Bu bakış açısıyla incelenecek olan haberler, gazetelerin manşetlerinden yayınladıkları haberlerle sınırlandırılmaktadır. Bu çalışmada bir sınırlandırma da yaşanan olaylar açısından yapılmıştır. Hali hazırda devam eden AK Parti-cemaat olaylarının çok geniş bir perspektif sunması dolayısıyla çalışma, ders-hane ve istifa eden 2 AK Parti milletvekili olayının yazılı basındaki sunumlarıyla sınırlandırılmıştır. Çalışmanın teorik kısmında AK

Parti-cemaat ilişkisi, ekonomi-politik açıdan ele alınacakken, uygulama kısmında ise son dönemde yaşanan, çalışma kapsamında incelenecek olan olayların Türk basınına yansımaları eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmeye çalışılacaktır.

Ekonomi Politik Yaklaşımın Konusu

Ekonomi politik terim olarak, toplumsal gerçekliği anlamak için epistemolojik ve metodolojik bir yaklaşımdır. Toplumsal yaşamın oluşmasını sağlayan temel unsurlar, üretim ve bölüşümdür. Üretim ve bölüşüm ise toplumsal ilişkiler içinde gerçekleşirler ve bu toplumsal ilişkilere ait güç ilişkileri söz konusudur. Ekonomi politik, kaynakların üretim ve bölüşümüne ait olan toplumsal ilişkileri, daha özel olarak bu bölüşüme ait güç ilişkilerini inceler. Bununla bağlantılı olarak ekonomi politik, diğer kişileri, süreçleri ve şeyleri denetleme gücüne ait sosyal ilişkileri de merkeze alır. Dolayısıyla ekonomi politiği, toplumsal yaşamda denetim ve mücadelenin incelenmesi olarak da tanımlanabilir (Özdemir 2008: 57). Bu açıdan bakıldığında ekonomi politik, tarihsel olarak üretimin ve değişim, bölüşüm ve tüketimin incelenmesi anlamına gelmektedir. Genel anlamda, üretimin örgütlenme tarzı yani üretim ilişkileri üretim, değişim, bölüşüm ve tüketimi şartlandırır. Ancak değişim ve bölüşüm de üretim üzerinde etkide bulunur (Yaylagül 2008: 125). Bu açıdan bakıldığında genel olarak ekonomi politik yaklaşım, teknolojik ve kurumsal teknolojik gelişmelerin piyasayı ne yönde şekillendirdiği, bu gelişmeleri kontrol eden başta hükümet ve şirket olmak üzere, ekonomi ve uluslararası ticari ilişkilerin dinamikleri, gelişme ve az gelişme kavramları, ülkeler arasındaki bilgi üretme, dağıtma ve paylaşma konusundaki eşitsizlikler, uluslararası tekeller gibi iletişim kurumlarının toplumsal düzeyi diye tanımlanabilecek konulara eğilmektedir (Başaran ve Yüksel 2013: 22).

Bir bilim olarak ekonomi politik, 17. yüzyılın sonunda doğmuş ve bilim olma özelliğini 18 yüzyıla beraber fizyokratlar ve Adam Smith'in çalışmaları ile kazanmıştır. Daha sonra, kapitalizmin ve sanayi devriminin sonucunda toplumun zenginleşmesini açıklamak için geliştirilmiş bir bilim dalı olmuştur (Yaylagül 2008: 125). Yaylagül'e göre (2009: 152), Fransız fizyokratlarından esinlenen Adam Smith'in (1723-90) çalışmalarıyla bir anlamda ortaya çıkan ekonomi-politik, gelişen kapitalist sisteme ahlaki bir temel ve açıklama kazandırmak için kullanılmıştır. Kapitalizmle birlikte bu yıllarda, feodal sistemdeki kendi kendine yeten, başka bir ifadeyle üreticinin kendi tüketimi için yaptığı üretimden, pazar yönelimli bir ekonomiye geçiş gerçekleşmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak feodal bir siyasal sistemin içerisinde gelişen kapitalist bir ekonominin ya-

ratmış olduğu toplumsal sorunları analiz etmek için ekonomi politik bilimi geliştirmiştir. Özdemir'e göre ise (2009: 16) ekonomi politik yaklaşım, egemen yaklaşım tarafından görmezden gelinen veya yok sayılan iktisadi, siyasi ve ideolojik mekanizmaların ve bu mekanizmaların hayal edilebilmesini olanaklı kılan sınıf, kapitalist üretim ilişkileri, kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası ve uluslararası iş bölümü kavramlarını analize dahil edilmesi gerekliliğini savunan bir yaklaşımdır.

Ekonomi politiğin temel inceleme sahası toplumdur, yani burada amaç iktisadi işleyişi yöneten toplumsal kanunları analiz etmektir. İktisadi faaliyetler boyunca sürekli tekrarlanan ilişkileri inceleyen ekonomi politik, ekonomik süreci bütünlüklü bir yapıda ele alırken, ekonomik kanunları tarihsel bir süreç içerisinde değerlendirir. Ekonomi politiğin temel hareket noktası, insan topluluklarının gereksinimleri için kullandıkları materyal araçların üretim ve dağılımlarının gelişim ve değişim biçimidir. Dolayısıyla ekonomi-politik yaklaşım, ekonomik kanunların birbirleriyle olan ilişkilerini ve çeşitli toplumsal formasyon tiplerinin temel hareket yasalarını araştırır (Yaylagül 2010: 142-143). Ekonomi politik yaklaşım bunların yanı sıra, toplumsal gerçekliği zaman içinde, geriye ve ileriye bağlantılı olarak dinamik bir olgu olarak değerlendirilen tarihsel bir bakış açısını benimsemektedir. Tarihsel bir yaklaşım, belirli bir kısa zaman diliminde toplumsal gerçekliği inceleme, nedenlerini sorgulama ve çözüm üretme eğiliminde olan 'statik' yaklaşımlarla kıyaslandığında tartışmasız daha elverişlidir. Bunun içindir ki ekonomi politik, bilginin bağlam bağımlı, tarihsel ve zaman/mekandan arındırılmaz olduğu ile uyumlu epistemolojik ve metodolojik yaklaşımları benimser (Özdemir 2008: 57-58).

Ekonomi politik başlığı altında ele alınan bütün yaklaşımlar; ekonomi politiğin temel amacını, toplumsal değişimleri ve tarihsel dönüşümleri anlamaya çalışmak ve bunu yaparken; ekonomi, siyaset ve iletişim gibi ayrı ve uzmanlaşmış alanların varlığını reddederek bütüncül bir şekilde 'ekonomik yapılanma ile politik, toplumsal ve kültürel yaşam arasındaki' etkileşim ile ilgilenmek olarak belirginleşmektedir (Golding and Murdock 1991: 18).

Ekonomi politik yaklaşımda, kapitalist ekonomik sisteme ve siyasal yapıya eleştiriler yöneltilir ve tüm bu eleştirel paradigma içerisindeki yaklaşımlar gibi kökeninin Marksizme uzandığı çoğunlukla kabul edilir (Tekinalp ve Uzun, 2004: 165). Bu bağlamda Karl Marx ekonomi politik araştırmalarında, egemen sınıfın fikirlerinin her dönemde egemen fikir olduğu üzerinde durmaktadır. Marx konuyu şu şekilde özetler: "Maddi üretim araçlarını kendi tasarrufu altında tutan sınıf aynı zamanda zihinsel üretim araçları üzerinde de denetime

sahiptir. Bu nedenle genel olarak konuşursak, zihinsel üretim araçlarından mahrum kalanların fikirleri, egemen sınıfın fikirlerinin etkisi altında kalır” (Shoemaker and Reese 1991: 140).

Medya endüstrisinin özellikle son yıllarda dünya ekonomisine yapmış olduğu büyük katkı, dünya siyasetinin ajandasına bu alanın düzenlenmesi ve kontrol altına alınması gerekliliğini yerleştirmiştir. Özellikle son yıllarda dünya ekonomisinde medya endüstrisinin hayati bir rol oynamaya başlaması ve medya endüstrisinin sınırları aşan bir ticari metaya dönüşmesi dikkat çekmektedir. Ayrıca bu denli güçlü bir yapıya dönüşen medya endüstrisi, siyasal aktörler tarafından da diğer ülkelere etki edebilmek adına kullanılmaya başlanmıştır. Bu sayede geleneksel politika anlayışı yerine daha medyatik bir politika anlayışı dünya siyasetinin gündemine yerleşmiştir (Hamelink 1994: 33-34). Medya şirketleri sadece bir endüstri değildirler. Bu şirketlerin sahipleri, ekonomik yapılanmada karar alıcı güce sahip kişilerdir. Aynı zamanda farklı sektörlerdeki diğer şirketlerin aksine medya, fiziksel bir üretim yapmak yerine; bireyler için toplumsal ve siyasal dünyayı üretmektedir (Bagdikian 2004: 9).

Bugün medya endüstrisi dünya genelinde finansal örgütlenmeler, askeri kuruluşlar ve siyasal seçkinler gibi birçok güç merkezi ile bağlantılı bir güç merkezine dönüşmüştür. Bu konudaki özgün sorunsal ise haber ve bilgi üreten medya örgütlenmelerinin artık dev endüstriyel şirketlerin birer parçası haline gelmiş olmasıdır (Hamelink 1994: 175). Yakın dönemde yapılan ekonomipolitik yaklaşımı benimsemiş çalışmalar medyanın eskisi gibi artık sadece kapitalist sermaye sahipleri ve onların hükümetlerdeki ortakları ile mücadele etmediğini, bunların dışında artık dini gruplar, sendikalar, tüketici dernekleri, sivil toplum kuruluşları gibi birçok farklı oluşumla mücadele etmek zorunda kaldığını göstermektedir (Mosco 2008: 49).

Sonuç olarak medya alanında üretimin nasıl gerçekleştiği ve ürünlerin tüketicilere (izleyicilere, okuyuculara, dinleyicilere) nasıl ulaştığı ve izleyicilerin bilinçleri, davranışları ve gündelik pratikleri üzerinde nasıl bir etkide bulunduğu konusu ekonomi politik incelemelerin alanını oluşturmaktadır (Bulut, 2009: 8). Amerikan kitle medyasının ekonomi politik yapısını da, birçok ülkede olduğu gibi devlet ve ekonomik kuruluşlarla sıkı ilişkileri olan büyük kar amaçlı şirketleri yöneten kanaat önderleri yönetmektedirler. Bu güçlü yapılanma, seçkinlerin beklentilerine uygun haber ve eğlence üretmekle birlikte farklılıklara izin vermemektedir (Herman 1995: 92). Bu yapı Türkiye’de de pek farklı değildir. Sektöre hakim olan belli başlı medya grupları, gündemi belirleyebilmekte,

medya organlarının içeriklerini kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirebilmektedir.

Dünden Bugüne AK Parti-Cemaat İlişkisi

2002 yılında iktidar olan ve o tarihten 2012 yılına kadar uyumlu bir görüntü çizen AK Parti ile Gülen cemaati, MİT kriziyle başlayan, dersanelerin kapanma süreciyle devam eden ve 17 Aralık'ta gerçekleşen operasyonla ayyuka çıkan ayrışmayla tabiri caizse ipleri koparmıştır. Bu olayı anlatabilmek, yaşananları daha net görebilmek için, Türkiye siyasi tarihi açısından çok önemli bir yere sahip bu döneme, AK Parti-cemaat olayının geçmişine göz atmak gerekmektedir.

Birgün gazetesinden Aykut Erdoğan gazetede yazdığı köşesinde, 2002 yılında Türkiye'nin üçüncü defa Amerikan yanlısı dinci sağ bir iktidara teslim edildiğini ve AK Parti'nin bir tarikatlar koalisyonu olduğunu iddia etmektedir. Erdoğan, AK Parti'nin içerisinde Nakşibendi, Menzil, Gülen gibi irili ufaklı birçok tarikatın yer aldığını, Gülen cemaati dışında ise hiçbir tarikatın okumuş adamlarının olmadığını savunmaktadır (Birgün 30 Aralık 2013). Buradan hareketle Gülen cemaatinin, cemaat içerisinde oluşturduğu planlı yapılanma hem AK Parti için hem de cemaatin büyüüp belli noktalara gelişimi açısından önemlidir. Bir anda tek başına iktidar olan AK Parti, örgüt olarak yapılanma için tam olarak hazır değildi. Bu anlamda Gülen cemaati, hem partiye verdiği destek hem de hazır durumdaki cemaat mensupları sayesinde, iktidar içerisinde rahat bir şekilde yapılanma fırsatı bulabilmişti.

Ahmet Hakan Hürriyet gazetesinde 2011 yılında kaleme aldığı yazısında, AK Parti ile Gülen cemaatinin bir araya gelme sürecini ve yıllar içerisinde bu iki grubun –ayrışma öncesi- ilişkisinin ne boyuta ulaştığını şu cümlelerle anlatmaktadır:

“...Ve gün geldi... “AK Parti” diye bir olgu ortaya çıktı. “Cemaat”in AK Parti olgusuna karşı tavır ve tutumu, şöyle bir seyir izledi: Önce herhangi bir büyük partiyi destekler gibi AK Parti'ye destek oldular: Fazla açık etmeden, attan atla... Baktılar ki AK Parti, gitgide daha kalıcı bir yer edecek, bu kez açık-tan destek dönemi başladı. AK Parti gücünü daha da arttırınca bu kez “ittifak” yaptılar. “İttifak” semeresini verdi: AK Parti'ye iktidar vermek istemeyenler ile “Cemaat”i bir kaşık suda boğmak isteyenler aynı odaklardı ve ortak düşmana karşı büyük bir mücadele dönemi başladı. Bu sürecin ardından ittifak dönemi bitti, onun yerine “kader ortaklığı” dönemi başladı. Referandumda alınan yüzde 58'lik büyük başarı, adı konmamış “kader ortaklığı” dayanışmasını daha da

pekiştirdi. Ve en sonunda birbirlerinin içinde eridiler, ayrı gayrı olmayan bir yapıya kavuştular ve hepsinden önemlisi bu yeni yapıyı içselleştirdiler. Kısacası... Artık “Cemaat” demek, biraz da “AK Parti” demektir. Artık Fethullah Gülen demek, biraz da Tayyip Erdoğan demektir” (Hürriyet, 18 Haziran 2011).

Ahmet Hakan’ın da belirttiği üzere, AK Parti ile Gülen cemaati kısa sayılabilecek süre içerisinde bütünleşmiş, birbirinden ayrı düşünülemez noktaya gelmiştir. Bu anlamda, bu yıllar her şeyin yolunda gittiği, iki tarafında gelişmelerden memnun kaldığı bir dönem olarak adlandırılabilir.

AK Parti ile Gülen Cemaati’nin zorunluluklar dışında, ortak düşünceye sahip olduğu birçok konu da vardı. Bu konuların başında vesayet sistemi ve Ergenekon tarzı oluşumlardan iki grubun da duyduğu rahatsızlık. HaberTürk yazarı Serdar Turgut köşesinden bu konuya eğilerek konuyu şu şekilde yorumlamıştır:

Vesayet sisteminden ve Ergenekon türü örgütlenmelerden çok çeken Cemaat bu geçmişin intikamını almaya kararlıydı ve o tür insanları bir daha aynı şeyi denemeyecek şekilde güçsüzleştirmek istiyordu. AKP’ye destek ise mücadeledeki kararlılık sürdürülecekti. Referandumda görüldüğü gibi Cemaat tüm gücüyle “Evet” çıkması için mücadele etti ve Başbakan da teşekkür etti” (Habertürk, 14 Haziran 2012).

Turgut’un da belirttiği bu tür ortak noktalar AK Parti-cemaat koalisyonunu uzunca yıllar devam ettirmiş, bu dönemde bağlar güçlenmiş, cemaatin yayın organlarında bu girişimleri destekleyici, olumlayıcı çok sayıda haber yayınlanmıştır.

Yıllar içerisindeki bazı gelişmeler, sağlam temellere dayandığı iddia edilen, güçlü AK Parti-cemaat ittifakını sallamaya başlamıştır. Enes Faruk Nom, Radikal’deki ‘Çatışmanın sosyolojik ve tarihsel kodları (Yeni Başlayanlar İçin Cemaat-AKP-Gülen-Erdoğan)’ başlıklı yazısında, Milli Görüş çizgisinden gelen AK Parti ile Gülen cemaati arasında hiçbir zaman tam bir ittifak yaşanmadığını belirtmektedir. Nom, bugün gelinen AK Parti-cemaat ayrışmasının temellerinin aslında çok eskiye dayandığı vurgusu yaparak, şu tespitlerde bulunmuştur:

“Gülen Hareketi ve Milli Görüş, hiçbir dönemde müttefik olmadı. Cemaatin AKP hükümeti ile kısmi bir ittifak kurduğu döneme bakarsak bunu anlamlandırmak daha kolay olacaktır. Şöyle ki; iki hareketin dünyayı algılama ve küresel düzenle ilişki kurma şekli taban tabana zıttı. AKP’nin AB’yle müzakerelere başlama tarihini aldığı 2004’ten 2010 yılının sonlarına kadar olan altı yıllık

dönemi ise iki hareketin koalisyonunda etkili olmuştur. AKP, 2011 yılının başından itibaren AB hedeflerinden iyice kopup ayrıca dış ilişkilerde tamamen aslına rücu ederek Milli Görüşçü bir çizgiye dönünce uyuşmazlıklar yeniden baş gösterdi” (blog.radikal.com.tr, 26 Aralık 2013).

Oda Tv, 2013 yılının Ağustos ayındaki haberinde ise, birçok kişinin MİT kriziyle başladığı iddiasında bulunduğu AK Parti-cemaat ayrışmasının temellerinin 2011 genel seçimleri öncesi yaşandığını haberleştirmiştir. Haberinde bu ayrışmanın artçılarını maddeler halinde sunan Oda Tv, şu olayları ön plana çıkarmıştır:

1. 23 Mart 2011 tarihli Zaman Yazarı Hüseyin Gülerce'nin 'Erdoğan'ın geleceği vesayetle mücadeleye bağlı' sözü,
2. 2011 seçimleri sonrası cemaatin dilediği kadar milletvekili seçtirememesi,
3. 2011 yılında yapılan YAŞ'a, cemaatin verdiği tepki,
4. Zaman Yazarı Ali Ünal'ın 12 Eylül 2011 tarihli 'Ustalık Dönemi ile İlgili Üç Endişe' başlıklı yazısı,
5. 23 Kasım 2011'de Zaman gazetesinde, Fethullah Gülen'in Ağustos 2005 tarihli Sızıntı'da yayınlanan yazısının yeniden tam sayfa basılması ki, o yazının ana temasının 'kibirli insanlarla' ilgili olması (odatv.com, 15 Ağustos 2013).

Vatan gazetesinden Ruşen Çakır ise, 'Cemaat-hükümet savaşı üzerine sıkça sorulan sorular' başlıklı yazısında, iki grup arasında yaşanan ayrışma sonrası en çok merak edilen sorulara cevaplar vermiştir. Çakır 'iktidar savaşları neden başladı?' sorusuna şu cevabı vermektedir:

“27 Nisan 2007'deki e-muhıranın ardından ittifaka giden cemaat ve hükümet, askeri vesayeti geriletmede epey başarılı oldu. Ortak düşmanın saf dışı bırakılmasının ardından baş başa kalan taraflar kendi aralarında daha fazla iktidar için mücadele etmeye başladılar” (Vatan, 11 Ocak 2014).

Ruşen Çakır'ın da ifade ettiği üzere, ortak düşmanları bertaraf eden AK Parti ile Gülen cemaati, bu dönemde iktidar mücadelesi içerisine girmiş, cemaat daha fazla milletvekili, MİT'e ulaşma gibi talepler içerisinde bulunduğu iddiası gündeme düşmüştür. Bu durumdan rahatsız olan AK Parti ise cemaatin bu süreçte takındığı tavıra tepki göstererek dersaneler üzerinden cemaatin gücünü azaltma yolunu seçmiştir. Dershane olayıyla ipler iyice gerilmiş, iki taraf önce isim vermeden birbirini hedef alan suçlamalarda bulunmuş, daha sonra ise AK Partili 2 milletvekili İdris Bal ile Hakan Şükür'ün partilerinden istifasıyla iki grubun ayrışması bir anlamda ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

11 yıldır devam eden AK Parti-cemaat ittifakı, iktidarın 2013 yılının son bölümünde dersaneleri kapatma girişimiyle son bulmuş, bu dönemden sonra AK Parti ve cemaat geri dönülemez bir yola girmiştir. Bu yaşanan süreç Türk basınında oldukça geniş yer bulmuş, daha sonra bu sebeplerden ötürü partisinden istifa eden AK Partili İdris Bal ve Hakan Şükür ile ilgili haberler de gündemin öne çıkan en önemli olayları olmuştur. AK Parti-cemaat kavgasını bu iki olay çerçevesinden ele alan bu çalışmada, bu süreçte hükümet yanlısı yayın yapan Yeni Şafak ve Star, cemaat yayın organları olan Zaman ve Bugün ile olaylara belli bir mesafeden baktığı düşüncesiyle Milliyet gazeteleri örnek olarak seçilmiştir. Olayların, özellikle dersane polemiklerinin aylarca sürdüğünden dolayı çalışma, 15 Kasım-19 Kasım 2013 tarihleri arasında olmak üzere 5 gün boyunca gazetelerin incelenmesini içermektedir. İdris Bal ve Hakan Şükür olayında ise istifalarından bir gün sonraki (1 Aralık 2013 İdris Bal, 17 Aralık 2013 Hakan Şükür) gazeteler çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Çalışmada, örnek olarak seçilen bu 5 gazetenin, dersanelerin kapanma sürecini ve sonrasında 2 milletvekilinin partisinden istifa etmesinin ardından yaşananlar ile ilgili haberleri, eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmeye çalışılmıştır. Ele alınan bu çalışmada, dersanelerin kapatılma süreci ve 2 milletvekilinin istifa etmesi sonrasında yaşananları Türk basınında nasıl ele alındığı ve sunulduğunu ortaya koymak ve haber dili ile söylem ilişkisini tespit etmek amacıyla eleştirel söylem analizi metodu kullanılmıştır.

Dünyada gerçekleşen olayların birçoğu hakkında bilgilenme ve kanaat oluşumu, büyük oranda milyonlarca insanın da paylaştığı basın ve televizyondaki haber söylemine dayanmaktadır. Başka hiçbir söylem tipi bu oranda çok kişi tarafından aynı anda paylaşılmaz ve okunmaz. Bundan dolayı haber söyleminin güç potansiyeli oldukça büyük olup, haber raporlarının, şemalarının, başlıklarının ve üslubunun yakından incelenmesinin ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal iktidarın uygulanımını ve bu uygulanımı destekleyen ideolojilerin iletişimini ve edinimini anlamak bakımından hayati bir önemi vardır (van Dijk, 2005: 353). Haber, her ne kadar gerçek olaylara dayansa da sonuçta olayı izleyen gazetecinin ya da muhabirin zihinsel sürecinden geçer ve orada işlenir. Burada habere konu olan olayı haberin hammadde olarak alalım. Bu hammadde, muhabirin bilişsel algı, yorum ve değerlendirme ortamında işlendikten sonra habere dönüştürülür. Gerçek olayı gözlemleyerek ya da olay hakkında birtakım

görgü tanıklarından, ilgili kaynaklardan, olayın taraflarından, olayı değerlendiren başka haber kaynaklarından vb. çok çeşitli kesimlerden veri toplayan muhabir, bu bilgileri bir de kendi bilişsel süreçlerinden geçirerek haber metnine dönüştürür. Bundan dolayı haber metni gerçek olayın birebir yansıtılması olmaktan uzaklaşır. Böylece medya haberleri aslında gerçek olaylara dayansalar bile onların aynısı değil, gerçek olaydan beslenmiş ve çeşitli üretimsel süreçlerden geçerek oluşturulmuş kurmaca anlatısı olabilir. Bu kurmaca metnin çözümlenmesinde ise van Dijk'e göre üreticinin mutlaka çözümlene kapsamına alınması gerekir (Güngör, 2011: 213-214).

Van Dijk'in söylem analizi, yazılı metinleri örenmeler açısından ele alan bir çözümlerdir. Söylemi ideolojik olarak inceleyen van Dijk, özellikle sosyal kognisyonlar üzerinde durmaktadır. Bunlar; bilinçlilik, anlam üretimi ya da sezgi terimlerine karşılık gelmektedir (Mora, 2011: 18). Güngör'e göre (2011: 214) van Dijk, her söylemin bir sosyal ortamda oluştuğunu iddia ederken, toplumsal ortamın fikir iklimi ve ideolojik yapısı söylemin oluşumu üzerinde büyük etki yapar. Van Dijk, metnin söylem çözümlenmesinde ise makro ve mikro olmak üzere ikili bir şablon geliştirmiştir.

Mora (2011: 20-21), van Dijk'in geliştirdiği makro ve mikro yapıları şu şekilde ifade etmektedir:

Makro yapılar; tematik çözümler ve şematik çözümler olarak ikiye ayrılmaktadır:

1. Tematik Çözümler: Üst başlık, başlık, alt başlık, spot ve haber girişleri; başlık ve haber girişi, özetlemenin yanı sıra özet görevi görür. Başlık, spot ve haber girişinden oluşan standart haberin incelenmesi, haberde genelden özele, en önemli bilginin önce verilmesinden, önemsiz ayrıntılara doğru bir hiyerarşi olduğunu gösterir.

2. Şematik Çözümler: Haber olayı hakkındaki bilgileri içerir ve ana olayın ele alınış biçimini değerlendirir. Bağlam ve artalan bilgilerini içerebilir. Haber kaynakları ve olayın taraftarlarının sözlü tepkilerine yer verilir. Mikro yapılarla ilişkiye giren gazete, hükümet, mahkeme gibi kurumlar da makro yapılarıdır.

Mikro Yapılar

1. Sözdizimsel yapı.
2. Kelimeler arası bölgesel uyum; art arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbiri ile ilişkileri incelenir.

3. Kelime seçimleri; seçilen kelimeler özelde muhabirin, genelde ise, gazetenin ideolojisini yansıtır.

4. Haberin retorik çözümlenmesi; haberde kullanılan cümlelerin kısa, uzun, basit ya da bileşik, etken ya da edilgen olması, fotoğraflar ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retorik haberin ideolojik yapısını ortaya koymaya başlar. Mikro yapılar, gazeteciler, göstericiler, azınlıklardır.

Yeni Şafak Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Özellikle son dönemlerde yaptığı haberlerle ve yayın politikasıyla hükümet yanlısı bir görüntü çizen Yeni Şafak gazetesi, dersane polemiklerinde de aktif bir şekilde yer almıştır. Dershane tartışmasının ilk günlerinden olan ve bu çalışmada da incelenen ilk gün olan 15 Kasım'da, konuyla ilgili ilk sayfadan 'Dershane yalanı' başlığı atan gazete, bazı yayın organlarında konuyla ilgili çıkan haberlere atıfta bulunmaktadır. 'Mağdur Etmeyiz' ve 'Haber Kışkırtıcı' ara başlıklarını da kullanılan haberde, bakanlık tarafından hazırlanan dersanelerin özel okula dönüştürülme taslağının, söylendiği gibi öğrencileri ve dersane çalışanlarını mağdur edici içeriklere sahip olmadığını savunmaktadır. Farklı yayın organlarında çıkan haberleri yalanlayan Yeni Şafak, taslağın neler getireceğini olumsuz bir bakışla haberinde iletmiştir.

16 Kasım tarihli Yeni Şafak gazetesi manşetten 'İŞTE O TASLAK' başlığıyla duyurduğu haberde, bir gün önce 'bazı yayın organları' dediği yayın organının Zaman gazetesi olduğunu açıkça belirtmektedir. Haberinde 'Zaman gazetesinin 'sıkıyönetim' olarak lanse ettiği MEB taslağı' ifadelerinin gerçeği yansıtmadığını ifade eden gazete, taslağın mimarı olan MEB Müsteşarı Yusuf Tekin'in görüşlerine yer vermiştir. Tekin'in 'Dershane öğretmeni KPSS'siz atanacak' ifadesini yer vererek, dersane öğretmenleri tarafından oluşan ya da oluşabilecek tepkilere de dur demek istemektedir. Haberde ayrıca dersane taslağını ele geçirdiğini iddia eden gazete, taslaktan alıntılarla sürecin getirilerini olumsuzlaştırmaya devam etmiştir. Gazete aynı gün yine ilk sayfadan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 'PARELER EĞİTİM OLMAZ' cümlesini ön plana çıkartarak, Cumhurbaşkanı'nın da konuya gazeteyle aynı doğrultuda olduğu algısını oluşturmak istemiştir. Gazetede ayrıca, o dönemde Başbakan Yardımcısı olan Bekir Bozdağ'ın da görüşlerine yer vererek 'Bitince tartışalım' başlığıyla ilk sayfadan konuyla ilgili 3'üncü haberini yayımlayarak, konuya verdiği önemi ortaya koymaktadır.

17 Kasım'daki Yeni Şafak gazetesinin ilk sayfası tamamen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Diyarbakır gezisinde yaşananlara ayrılmıştır. Türk siyasi tarihi açısından önemli bir buluşma, aynı zamanda bir barış ortamının gerçekleştirildiği Diyarbakır gezisine tam sayfa yer veren gazete, bu tarihte derslane olayıyla ilgili ilk sayfadan hiçbir haber yayınlamamıştır. Gazetenin 18 Kasım'daki baskısında da Başbakan'ın Diyarbakır temaslarını ön plana çıkartan gazete, derslane taslağıyla ilgili ilk sayfadan yine haber vermemiştir.

19 Kasım tarihli Yeni Şafak gazetesi, 2 gün aradan sonra 'KİMSE MAĞDUR EDİLMEMEYECEK' başlığıyla derslane olayını manşetten duyurmuştur. Gazete, Başbakan Erdoğan ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın ifadelerine yer verdiği haberinde, daha önce de belirttiği, bu süreçte mağduriyet yaşanmayacağı vurgusunu yinelemektedir. Haberin içerisinde, taslağın son şeklinin derslane yetkilileriyle yapılacak görüşmeler sonrasında tamamlanacağı ifade edilerek, hükümetin tek taraflı bir karar almayacağı imasında bulunmaktadır.

Disiplin kuruluna sevk edilen ve 30 Kasım'da partisinden istifa eden İdris Bal ile ilgili Yeni Şafak bir gün sonrasındaki baskısında ilk sayfadan herhangi bir haber yayınlamayıp, bir anlamda bu konuyu görmezden gelmiş ya da çok önemsememiştir. Aynı gazete 16 Aralık'ta istifa eden Hakan Şükür ile ilgili bir sonraki gün, ilk sayfadan yine hiçbir haber yayınlamamıştır. Medyatik kişiliği ve Fethullah Gülen'e olan bağlılığı ile ön plana çıkan Hakan Şükür'ün AK Parti'den istifasının, Yeni Şafak gazetesinin görmezden gelmesi manidardır. Hükümet yanlısı bir yayın politikasına sahip olan Yeni Şafak, hükümet aleyhinde gelişen bu iki istifayı da sayfalarına taşımamıştır.

Star Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Star gazetesi, sahiplik yapısı ve yayın politikası bakımından Yeni Şafak gibi hükümete yakın bir görüntü çizmektedir. Bu anlamda bu çalışmaya konu olan derslane ve milletvekillerinin istifası konularında gazete, hükümet yanlısı yayınlarıyla dikkat çekmektedir. Star gazetesinin 15 Kasım tarihli baskısında manşetten 'Hedef daha kaliteli ve eşit eğitim' başlığıyla yayınladığı haberde, hükümetin hazırladığı derslane taslağının neler getireceği üzerinde odaklanılmaktadır. 'DERSHANELER ÖZEL OKULA DÖNÜŞÜRKEN TEŞVİK VERİLECEK' üst başlığında ve haberin geri kalanında, hazırlanan taslağın olumlu sonuçlar doğuracağı ifade edilirken, taslağın asıl amacının eğitimde eşitlik ve kalitenin yükseltilmesi olarak açıklanıyor. Yeni Şafak'ta olduğu gibi Star gazetesi de bazı yayın organlarında çıkan konuyla ilgili olumsuz ifadeler, Milli Eğitim Bakanlığı kaynak gösterilerek yalanlanmıştır.

16 Kasım'daki Star gazetesi, derslane polemliğini ikinci gün de manşetten 'Derslane reformu kuruluştan beri var' başlığıyla duyurmuş, derslane taslağının hükümet tarafından yeni değil, yıllar önce ilan edilen bir proje olduğunu vurgulamaktadır. Başbakan'ın görüşlerine de yer veren gazete, Başbakan'ın dershanelere verilen yüksek paralar yüzünden dershaneleri eleştirmesi ile dershanelerin özel okula dönüşüm sürecinde verilecek teşvikleri ön plana çıkarmaktadır. Star gazetesi yine manşetten Abdullah Gül'ün 'PARALEL EĞİTİM HOŞ DEĞİL' cümlesini haberleştirerek, bu konuda Cumhurbaşkanı'nın da destek verdiği imasında bulunmuştur.

Star gazetesi 17 Kasım'da; Başbakan'ın Diyarbakır seyahatini ve orada yaşananları gazetenin manşetinden ve tam sayfa olarak yayınlamıştır. Derslane olayına 17 Kasım'da ilk sayfadan değinmeyen gazete, 18 Kasım tarihinde ise ilk sayfadan ama küçük bir haber vererek duyurmuştur. 'Derslane parası olana yarıyor' başlığıyla yayınlanan haberde gazete, AK Parti milletvekili Ekrem Erdem ile Eski Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer'in görüşlerine yer vererek, haberin başlığını ayrıntılamaktadır. Gazete dershanelerin eğitimde eşitsizliğe yol açtığı vurgusu haberin ana temasını oluşturmaktadır.

19 Kasım'daki Star gazetesi, 'Derslaneyle eşitlik olmaz' başlığıyla manşetten duyurduğu haberde, daha önce yayınladığı eğitimde eşitsizlik vurgusunu yinelemektedir. Gazete bu vurgusunu farklı kurum ve kuruluşta yer alan eğitimcilerin görüşlerine yer vererek desteklemektedir. Kaynak göstererek yayınlanan haberde gazete okuyucularına, hazırlanan derslane taslağının eğitim sistemi açısından yararlı olacağı düşüncesini aktarmak istediği açıkça görülmektedir.

Star gazetesi, AK Parti'den istifa eden İdris Bal ile ilgili ertesi gün ilk sayfadan hiçbir haber yayınlamazken, Hakan Şükür'ün istifasını ise okuyucularına ilk sayfadan, ancak tek satır olarak 'HAKAN ŞÜKÜR İDRİS BAL'IN YOLUNDAN GİTTİ' ifadesiyle duyurmuştur. Hükümet yanlısı bir yayın politikası olan Star gazetesi, tıpkı Yeni Şafak gibi, AK Parti aleyhine gözükken bu iki istifayı da çok ciddi bir haber olarak görmemiş ya da görmek istememiştir.

Milliyet Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Bu çalışma kapsamında AK Parti ile Gülen cemaatine de belli bir mesafede durduğu düşüncesiyle seçilen Milliyet gazetesi, derslane tartışmalarına ve AK Partili milletvekillerinin istifalarına, çalışma kapsamındaki diğer gazeteler kadar olmasa da ilgi göstermiş, sayfalarında bu konuları haberleştirmiştir. Gazetenin 15 Kasım tarihli sayısında derslane olayıyla ilgili 'Ya özel okul ya da ka-

pama' başlığıyla ilk sayfadan ancak oldukça kısa olarak verilen haberde, Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı'nın görüşlerine yer verilmiştir. Başlıkta ifade edilen 'Ya özel okul ya da kapama' ifadeleriyle, dersanelerin özel okula dönüşeceği ya da kapanacağı anlatılarak, Bakanlık tarafından başka bir alternatifin verilmeyeceği ifade edilmektedir. Haberin devamında bu olay Nabi Avcı, kaynak olarak gösterilerek ayrıntılandırılmaktadır.

16 Kasım'daki Milliyet gazetesi, bu sefer manşetten 'İPLER GERİLDİ' başlığıyla duyurduğu haberde, Zaman gazetesinin haberi doğrultusunda hükümetle-Gülen cemaati arasında başlayan tartışmaya atıfta bulunmuştur. Milliyet, cemaat medyasının dersane taslağına verdiği tepki ile Fethullah Gülen'in görüşlerine karşılık, Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve CHP Grup Başkanvekili Muharrem İnce'nin görüşlerini yorum katmadan aktarmıştır. Buna karşılık gazetenin eğitim konularındaki yazarı Abbas Güçlü'nün bu konudaki görüşleri de haberde yer almıştır. Güçlü, Bakanlığın hazırladığı taslağı karşı çıktığı yazıda, başka bir formül bulunmasını önermektedir.

Milliyet gazetesi, daha önceki iki gazetenin yaptığı gibi 17 Kasım'daki sayısının ilk sayfasının çoğunu, Başbakan'ın Diyarbakır gezisine ve orada gerçekleşen gelişmelere ayırmış, dersane polemikine ise ilk sayfadan haberleştirmemiştir. 18 Kasım'da da aynı haberle ilgili ilk sayfadan birçok haber yayınlayan gazete, dersane polemikine ilgili ise sadece, Bakan Nabi Avcı'nın 'Paralı açık lise formülü' cümlesini başlığa taşımıştır. Oldukça kısa olarak duyurulan haberde, Avcı'nın dersanelerin dönüşümünde özel okul dışında, açık lise olarak da faaliyet gösterilebileceği görüşüne yer verilmiştir.

19 Kasım'daki Milliyet gazetesi, dersane olayını yine ilk sayfadan 'İŞTE O TASLAK' başlığı ile okuyucularına duyurmuştur. Gazete, Bakanlık tarafından hazırlanan taslağın içeriğini 6 başlıkta sunduğu haberde, eleştirel bir dil kullanılmamıştır. Milliyet ayrıca, Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç'ın konu hakkındaki görüşlerine de yer verdiği haberde, Arınç'ın 'Kararımız doğru, ama' cümlesini kullanarak, Arınç'ın yaptığı 'uzlaşma' çağrısını ön plana çıkartmıştır.

Milliyet gazetesi, AK Parti'den istifa eden İdris Bal ile ilgili konuyu, ilk sayfadan ancak sadece 2 satırlık bir haberle duyurmuştur. 'İDRİS BAL AK PARTİ'DEN İSTİFA ETTİ', 'Beni istemeyeni ben hiç istemem' ifadelerini kullanan gazete, iç sayfadan olayın ayrıntısına yer vermiştir. Hakan Şükür'ün istifasını ise 'HAKAN ŞÜKÜR AK PARTİ'DEN İSTİFA ETTİ' başlığıyla duyuran gazete, Hakan Şükür'ün 'Cemaate vefasızlık yapıldı' cümlesini de ön plana çıkartarak,

istifanın gerekçesinin bu konu olduğunu göstermek istemektedir. Haberde Hakan Şükür'ün yazılı açıklamasından alıntılar yapan gazete, derslane olayıyla bu sürecin bu noktaya geldiği anlatılmak istenmiştir.

Zaman Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Fethullah Gülen cemaatinin yayın organı olan Zaman gazetesi, derslane taslağı sonrası hükümete en çok tepki gösteren gazetelerin başında gelmektedir. Bunda, cemaate ait olan dershanelerin bu süreçten etkileneceği gerçeği ön plana çıkmaktadır. Gazete 15 Kasım tarihli sayısının neredeyse ilk sayfasının tamamını bu habere ayırmış, 'BÖYLE BİR YASA DARBE DÖNEMİNDE BİLE UYGULANMADI' başlığıyla, hükümetin uygulamasını darbe hükümetinden bile sert olduğu imasında bulunmuştur. Haberin ayrıntısında da bu konuya değinen gazete, AK Parti hükümetini Kenan Evren'le kıyaslamış, ancak bu uygulamanın 1980 ihtilali döneminden bile daha katı olduğu vurgusu yapmıştır. Farklı partilerden siyasilere görüşlerine yer veren gazete, bu taslağa her kesimden tepki geldiği yönünde bir görüş ortaya koymaya çalışmıştır. Öyle ki, 'HALKIN YÜZDE 70'İ DERSHANELERİN KAPATILMASINA KARŞI' başlıklı bir başka haberinde, Türkiye genelinde yapılan bir araştırma sonuçlarını sayfasına taşıyarak bu görüşü desteklemek istemiştir. 'DERSHANE TASLAĞI REFORM DEĞİL GERİ GİDİŞ' başlıklı bir diğer haberde gazete, dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde eğitimde devlet tekelinin kalmadığı, özel teşebbüsün bu konuda öne çıktığı vurgusu yapılarak, hükümetin bu konuda yanlış bir adım attığı anlatılmak istemektedir. Gazete ayrıca haberin fotoğrafında yer alan 'İşte MEB'in yalanladığı fakat taslakta yer alan maddeler' ifadesiyle, MEB'in çelişkilerini ön plana çıkartarak, MEB'i kamuoyu önünde zor durumda bırakmak istemektedir.

16 Kasım tarihli Zaman gazetesi, derslane tartışmalarına yine neredeyse ilk sayfanın tamamını ayırmıştır. Zaman gazetesi, Star ve Yeni Şafak gazetelerinin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 'Paralel eğitim olmaz' cümlesi yerine, 'ÖNCE DERSHANELERİ DOĞURAN SEBEPLER KALDIRILMALI' cümlesini manşete taşıyarak, Cumhurbaşkanı'nın olaya kendi açısından bakan yanını ön plana çıkartmıştır. 'Dershaneleri kapatma gerekçeleri gerçekçi değil' başlıklı diğer bir haberinde Zaman, 5 başlıkta topladığı dershanelerin kapatılma gerekçelerini, kendi bakış açısıyla gerçeğe bağdaşmadığını ve bunun mümkün olmadığını okurlarına iletmektedir. TOBB ve Memur-Sen'in Başkanlarının da dershanelerin kapatılma girişimlerini karşı çıktığı görüşlerine yer veren gazete, bu sayede farklı kesimlerden de destek gördüğünü ortaya koymak istemektedir. 'Dershanelerin kapatılmasına en çok PKK sevindir' başlıklı bir başka haberiyle de Za-

man, olayı farklı noktalara taşımış, dersanelerin sadece eğitim amacıyla var olmadıklarını da bu haberde öne sürmektedir.

17 Kasım tarihinde Zaman gazetesi, diğer 3 gazetenin aksine Başbakan'ın Diyarbakır gezisi yerine, yine dersane olayını manşetine taşımıştır. Diyarbakır gezisi ise gazetenin ilk sayfasından ancak tek sütun olarak verilmiştir. Gazete 'KANUN ZORUYLA DERSHANE KAPATMAYA İŞ DÜNYASI DA HAYIR DİYOR' başlıklı haberiyle, 2 gündür bu konu hakkında çeşitli kesimlerin verdiği desteğin, iş adamları tarafından da verildiğini açıkça ifade etmektedir. Başlıkta kullanılan 'da' bağlacı da desteğin iş dünyasıyla sınırlı kalmadığını ortaya koymaktadır. 17 Kasım tarihli sayısında da manşetten dersane olayıyla ilgili çok sayıda haber yapan Zaman, dersane olayına dolaylı yönden ilgilendiren haberlere de imza atmıştır. 'Okullar, merkezi sınava müfredat yetiştiremiyor' başlıklı haberde, Milli Eğitim'e bağlı okulların, sınavlarla ilgili müfredatı işlemede ve yetiştirmede yetersiz kaldığı ifade edilerek, dolaylı olarak bu açığın dersaneler tarafından kapatıldığını ve dersanelerin kapatılması durumunda öğrencilerin mağdur olacağı iması yapılmaktadır.

Zaman gazetesi 18 Kasım'da da bu konuya büyük önem vermiş, ilk sayfanın neredeyse tamamı dersane olayına ayırmıştır. 'TÜRKİYE TEK SES' başlığıyla, çeşitli kesimlerden dersanelerin kapatılma durumuna verdikleri tepkiyi haberleştiren gazete, başlıkta kullanılan 'Türkiye tek ses' ifadesiyle, okurlarına Türkiye'nin tamamının dersanelerin kapatılmasına karşı olduğunu aktarmak istemektedir.

Zaman gazetesinin dersane olayına verdiği önem 5'inci günde de devam etmiş, gazete yine ilk sayfanın tamamına yakını bu konuya ayırmıştır. Gazete, Bülent Arıncı'nın 'Konuyu paydaşlarıyla görüşüp yeniden ele alacağız' cümlesini başlığa taşıdığı haberde, dersanelerin kapatılma konusunun tekrar ele alınacağı bilgisini vermektedir. 'Yüz bin çalışan endişeli' başlıklı bir başka haberde ise, dersanelerde çalışan toplam 100 bin kişinin de bu süreçten olumsuz yönde etkilenerek, bu kişilerin endişe içerisinde olduğunu belli bir kaynağa dayanmadan haberleştirmektedir.

AK Partili milletvekilleri İdris Bal ve Hakan Şükür ile ilgili haberlere diğer 3 gazeteye oranla daha çok yer ayıran Zaman, bu iki konuyu da manşetten duyurmuştur. 'Kütahya'da coşkuyla karşılanan İdris Bal AK Parti'den istifa etti' başlıklı haberde, İdris Bal'ın 'dersanelerin kapatılmasına karşı çıkan' biri olduğu için partisi tarafından disiplin kuruluna sevk edilmesi gazete tarafından ön plana çıkartılmaktadır. Haberin başlığında ve içerisinde İdris Bal'ın seçim

bölgesinde çok sevilen bir kişi olması da haberde dikkat çekilen ayrıntıları olarak gösterilmek istenmektedir. Zaman gazetesi, Hakan Şükür'ün istifasını ise 'ÜZGÜNÜM AYRILIYORUM' başlığıyla manşetten haberleştirmiştir. Şükür'ün istifa gerekçesini yayınlayan haberde gazete, Şükür'ün istifasının asıl sebebini, hükümetin dersane tavrına ve Gülen cemaatine karşı tutumuna bağlamaktadır.

Bugün Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Gülen cemaatine yakınlığı ile bilinen ve haberlerinde bu doğrultuda bir çizgi sergileyen Bugün gazetesi, tıpkı Zaman gazetesi gibi hazırlanan dersane taslağına büyük ilgi göstermiş, sayfalarında taslağı eleştiren onlarca haber yayınlamıştır. 15 Kasım'daki Bugün gazetesi Meclis Başkanı Cemil Çiçek'in ifadesinin bir bölümü olan, 'Başka sorunlar çıkar' başlıklı manşetten taşıdığı haberde, hazırlanıldığı iddia edilen taslakla birlikte kapanacak dersanelerin sadece eğitime değil başka alanlara da etki edeceği yönündeki iddialarını, siyasilerden aldığı görüşle desteklemeye çalışmıştır. Bugün gazetesinin o gün için yaptığı en ilginç haberlerin başında 'Terör örgütüne yakıt sağlamaktır' başlıklı, MHP Milletvekili Özcan Yeniçeri'nin ifadesinin yer aldığı haberdur. Gazete ayrıca "CHP'den 'dağa çıkışı artıracak' iddiası" başlıklı haberle, CHP'li milletvekillerinin ifadesine yer vermiş, gazete 'dağa çıkışı artıracak' ifadesiyle özellikle doğu bölgelerindeki gençlerin dersanelerin kapatılmasıyla PKK'ya geçişinin hızlanacağı imasında bulunmaktadır.

16 Kasım'da yayınlanan Bugün gazetesi, dersane olayına yine büyük ilgi göstererek ilk sayfasından çok sayıda habere imza atmıştır. Gazete sürmanşetten 'Önce dersane ihtiyacı ortadan kaldırılmalı' başlıklı haberde, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ifadelerinin bir kısmı ön plana çıkartılmıştır. Gül'ün 'Önce dersane ihtiyacı ortadan kaldırılmalı' cümlesiyle, hükümetin yanlış bir politika içerisinden olduğu anlamı ortaya koymaya çalışan gazete, Eski Kültür Bakanı AK Parti Milletvekili Ertuğrul Günay'ın 'Dersane kapatmak en son iş' cümlesini ön plana çıkartarak, bu görüşünü hükümet içerisinden bir isimle güçlendirmektedir. Bugün gazetesi aynı gün bu sefer manşetten 'Halk eğitime özel kurs izni verilmiş' başlıklı haberle, dersaneleri kapatmaya çalışan hükümetin, sınavlara hazırlık için halk eğitime kurs açma yetkisi verdiğini iddia etmektedir. Bu sayede, kurs ihtiyacının bitmediğini ortaya koymaya çalışan gazete, dersanelerin kapatılmasının yanlış bir uygulama olacağı mesajı vermeye çalışmaktadır. Haberde, 'verilmiş', 'belirtildi' gibi edilgen ve muğlak ifadelere yer veren gazete, bu haberinde kaynak da kullanmamıştır.

Bugün gazetesi 17 Kasım tarihli sayısında, dersane olayıyla ilgili sürmanşetten 'İste dersane gerçeği' başlıklı kaynak belirtilmeden verdiği haberinde, lise son sınıf öğrencilerinin yüzde 61'inin dersanelere gittiği vurgusu yapılmıştır. Haberin ayrıntısında, dershaneye giden öğrencilerinin yüzde 85'inin ailelerinin dar gelirli vatandaş olduğu bilgisini veren gazete, Başbakan'ın dar gelirli ailelerin dersaneler yüzünden zor durumda kaldığı ifadesine atıfta bulunmaktadır. Haberin fotoğrafında ise genç bir erkeğin elinde tuttuğu kartonda 'GELECEĞİMİ KARARTMA' yazısını kullanan gazete, dersanelerin kapatılmasıyla, gençlerin geleceğinin karartılacağı imasında bulunmaktadır.

18 Kasım tarihli Bugün gazetesi, 'Meslek lisesi ve İHL'yi vuracak' başlıklı manşetten duyurduğu haberde, dersanelerin kapanması halinde, en çok imam hatip liselilerle birlikte ticaret ve meslek liselilerin etkileneceği vurgusu yapılmaktadır. Bu okullarda yeteri kadar matematik ve fen derslerinin verilmemesinden dolayı, bu açığın dersaneler tarafından kapandığı vurgusu yapıldığı haberde, dersanelerin kapatılmasının büyük mağduriyetler doğuracağı anlatılmak istenmektedir. Gazete, ilk sayfadan yayınladığı 'Her kesimden tepki yağıyor' başlıklı bir başka haberde, CHP'li, BDP'li ve SP'lilerin dersanelerin kapatılmasına karşı tepkilerine yer verilerek, kamuoyu oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bugün gazetesi, yine ilk sayfadan 'Rant bunun neresinde?' başlığıyla verdiği haberde, PKK'luların saldırdığı eğitim kurumlarıyla ilgili bir haber yayınlarak, dersanelerin verdiği hizmetin PKK'yı rahatsız ettiği, manidar bir haberle sunulmaktadır. Aynı gazetenin aynı sayfasından BDP'lilerin dersanelerin kapatılmasına karşı çıktığı belirtilirken, BDP'nin yakın bir görüntü verdiği PKK'luların aynı eğitim kurumlarına saldırdığı haberi ise bir çelişki gibi görülebilir.

Bugün gazetesi 19 Kasım'da 'İŞTE FIRSAT EŞİTLİĞİ', başlığıyla manşetten sunduğu haberde, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde dersaneler sayesinde binlerce öğrencinin üniversiteye kazandığı belirtilmektedir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın fırsat eşitliği sunmak için kapatılacağını ifade ettiği dersanelerin aslında fırsat eşitliği sunduğunu rakamlarla ortaya koymaya çalışan gazete, dersanelerin kapatılmasıyla eğitimde fırsat eşitliğinin kalmayacağını savunmaktadır. 'Okul kursları dershaneden ucuz değil' başlıklı bir başka haberde, yine Başbakana atıfta bulunan gazete, dersanelerin Başbakan'ın söylediği gibi çok pahalı olmadığı anlatılmak istenmektedir.

Bugün gazetesi, İdris Bal ve Hakan Şükür'ün AK Parti'den istifa etmesi ile ilgili haberleri tıpkı Zaman gazetesi gibi ilk sayfadan yer vermiştir. Gazete İdris Bal'ın istifasını 'Dersane kapatmak darbe girişimi' başlığıyla vermiş, İdris

Bal'ın istifa sonrası Kütahya'da 200 araçlık bir konvoyla karşılandığını fotoğrafla birlikte sunmuştur. Gazete bu sayede İdris Bal'ın seçmenleri tarafından destek gördüğü manası vermeye çalışmaktadır. 'Hakan Şükür İSTİFA ETTİ' başlığıyla Şükür'ün istifasının sürmanşetten veren gazete, 'İSTİFA ETTİ' kelimelerinin tamamın büyük harfle sunarak, kamuoyunda yankı uyandırmak istemektedir. 'Dershaneleri kapatma, Cemaat'i bitirmeye yönelik fişlemeler, örgüt ve KCK benzetmeleri istifa getirdi' üst başlığıyla Hakan Şükür'ün istifa gerekçelerini sıralayan gazete, Şükür'ün 'Vefasızlık' ifadesini de ön plana çıkartmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma, AK Parti-Gülen cemaati arasında son dönemde yaşanan ders-hane polemiki ve ardından 2 AK Parti milletvekili olan İdris Bal ile Hakan Şükür'ün istifasının Türk basınına nasıl yansıdığını konu almaktadır. Bu süreç gelene kadar iki tarafın ekonomi-politik anlamdaki ilişkisi teorik bir çerçevede çizilirken, hükümet (Yeni Şafak-Star) ve cemaat yanlısı (Zaman-Bugün) gazetelerle birlikte merkez basın olarak kabul edilen Milliyet gazetesinin konuya bakış açıları bu çalışmada incelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, eleştirel söylem analizi yöntemiyle 5 gazetenin 7 günlük bir incelemesi yapılmıştır.

Gazetelerin incelenmesi sonucunda, bütün gazetelerin ders-hane olayına büyük ilgi gösterdiği görülmüştür. Ancak cemaat yanlısı yayın yapan Zaman ve Bugün gazetesi, ders-hanelerin kapatılması olayına diğer gazetelere oranla daha da önem vermiş, hazırlanan taslağa ve hükümete ise büyük tepki gösteren haberleri sayfalarına taşımıştır. Ders-hane kapatılmasını sadece eğitim açısından bakmayan 2 gazete, bazı haberlerinde PKK ile ders-hanelerin kapatılması arasında bir bağ kurmaya çalışarak, farklı kesimlerin de bu olaya tepki göstermesini amaçlamıştır. Zaman ve Bugün gazetesi, bu olaya o kadar önem göstermişlerdir ki, incelenen 5 gün boyunca ilk sayfadan (çoğu manşet ya da sürmanşet) çok sayıda haber yayınlamıştır. Öyle ki 16 Kasım'da Başbakan'ın gerçekleştirdiği Diyarbakır gezisi –bir anlamda barış sürecinin en önemli olaylarından birisondaki gün (17 Kasım) neredeyse bütün günlük yaygın gazeteler tarafından tam sayfa ya da manşetten haber yapılırken, Zaman ve Bugün gazetesi bu olayı çok kısa olarak duyurmuş, manşeti veya sürmanşeti yine ders-hane olayına ayırmıştır. Gülen cemaati için çok önemli ekonomik bir değere sahip olan ders-hanelerin, kapatılmaması için 5 gün boyunca yayın yapan Zaman ve Bugün gazeteleri, kamuoyu oluşturabilmek için çeşitli kesimlerden kendi bakış açısını sergileyen görüşler yayınlamıştır. Ders-hanelerin kapatılmasıyla birlikte binlere öğrencinin ve onbinlerce öğretmen ile çalışanın mağdur olacağını da sayfalarında haberleştiren bu iki gazete, hükümetin bu politikasından dönmesi için bu

kişileri ve ailelerini duygusal bir dille haberleştirmiştir. Zaman ve Bugün gazeteleri, AK Partili 2 milletvekilinin istifalarına diğer 3 gazeteye oranla büyük ilgi göstermiş, iki istifayı da ilk sayfalarından duyurmuştur. İki gazete, İdris Bal'ın istifasını ilk sayfalarından tek sütunluk bir haber şeklinde yayınlarken, Hakan Şükür'ün istifasını Zaman manşetten, Bugün ise sürmanşetten sunarak olaylara verdiği önemi göstermiştir. İki istifanın gerekçesini de hükümetin dersanelere karşı sergilediği tavıra bağlayan iki gazete de, AK Parti-Gülen cemaati arasında yaşanan gerginliği bir anlamda ortaya koymuştur.

Özellikle bu süreçte yaptığı yayınlarla hükümet yanlısı bir yayın politikası görüntüsü veren Yeni Şafak ve Star gazeteleri, dersane olayına Zaman ve Bugün gazetelerine göre tam zıt bir anlayışla ele almıştır. Hükümet sözcüsü bir görüntü çizen bu iki gazete, haberlerinin birçoğunda kaynak olarak hükümet kanadından bir isme yer vermiştir. Yeni Şafak ve Star, dersanelerin kapatılma gerekçesi olarak ise, daha kaliteli ve eşit eğitim sağlanması olarak sunduğu haberlerinde, bu görüşü destekleyen uzmanlardan da görüş alarak, savını güçlendirmek istemiştir. Dersanelerin kapatılmasıyla kimsenin mağdur edilmeyeceği vurgusu yapan bu iki gazete, dersanelerin özel okula dönüşümünde teşvik, açıkta kalan öğretmenleri de sınavsız devlette öğretmen olarak çalışacakları vurgusu yaparak, diğer iki gazetenin savunduğu mağduriyet görüşünü yalanlama yoluna gitmiştir. Yeni Şafak ile Star, AK Parti'den istifa eden İdris Bal ile ilgili ilk sayfalarından hiçbir habere yer vermemiştir. Yeni Şafak, Hakan Şükür'ün istifasına da ilk sayfasından haberleştirmezken, Star gazetesi sadece tek satırlık bir haberle durumu haberleştirmiştir. AK Parti için olumsuz gözükken bu iki istifa, bu iki gazete tarafından çok önemli bir haber olarak algılanmamış ya da görmezden gelinmiştir.

Dört gazeteye oranla dersane olayına çok büyük ilgi göstermeyen Milliyet, 5 gün boyunca sadece dersane olayına değil gündemiyle alakalı haberlerine de sayfalarında yer vermiştir. Bu bakımdan ele alındığında 5 gün boyunca incelenen Milliyet, dersane olayına bir kez manşetten, bir kez sürmanşetten, 2 kez ilk sayfadan çok kısa (tek sütun) yer verirken, bir gün dersane olayıyla ilgili ilk sayfadan hiçbir haber yapmamıştır. Yaptığı haberlerin birçoğunda durum tespiti yapan gazete, yorum yapmaktan kaçınmış, bu konuda yaptığı haberlerin birçoğunda da hükümet kanadından bir kaynağa yer vermiştir. Milliyet, AK Parti'den istifa eden İdris Bal ile ilgili çok kısa bir habere yer verirken, medyatik bir kişiliğe sahip diğer bir AK Parti Milletvekili Hakan Şükür'e ise sayfasından daha geniş bir yer ayırmıştır. Milliyet, bu haberlerde de yorum yapmaktan kaçınmış, kaynaktan aldığı bilgiyi direk olarak sunmak yolunu seçmiştir.

Sonuç olarak AK Parti-Gülen cemaati arasında yaşanan dersane polemii ve ardından iki milletvekilinin istifasının Türk basınına yansımalarını konu alan bu çalışmada, incelenen gazetelerin ideolojik ve ekonomi-politik yapılarının, haberlerinin seçiminde ve Şekillenmesinde önemli etkenler olduğu görülmüştür. Bu bakımdan Türk basınıının genel olarak ekonomi-politik yapısının, yayın politikasını belirlemede objektiflik kriterinin önüne geçtiği söylenebilir. ©

KAYNAKLAR

- BAGDİKİAN, Ben H. (2004). *New Media Monopoly*, Boston: Beacon Press.
- BAŞARAN, Funda ve YÜKSEL Hakan (2013). Uluslararası İletişimin Eleştirel Ekonomi-Politiği: Soğuk Savaş'tan Yeniden Yapılandırmalara. (Ed. Meltem Bostancı). *Uluslararası İletişimin Ekonomi-Politiği, İletişim Politikalarında Küreselleşme*, İstanbul: Chiviyazları Yay., 13-66.
- BULUT, Selda (2009). Giriş (Ed. Selda Bulut). *Sermayenin Medyası Medyanın Sermayesi: Ekonomi Politik Yaklaşımlar*, Ankara: Ütopya Yay., 7-14.
- GOLDİNG, Peter and MURDOCK, Graham (1991). "Culture, Communication and Political Economy", (Ed. James Curran and Michael Gurevitch). *Mass Media and Society*, London: Edward Arnold, 15-32.
- GÜNGÖR, Nazife (2011). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- HAMELİNK, Cees J. (1994). *The Politics of World Communication*, London: Sage Publications.
- HERMAN, E. (1995). *Media in the U. S. Political Economy*, (Eds. Jhon Downing, Ali MOHAMMADİ, Annabelle Sreberny-Mohammadi) *Questioning the Media*, London: Sage Publication, pp. 77-93.
- MORA, Necla (2011). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*, Ankara: Nobel Yay.
- MOSCO, Vincent (2008). *Current Trends in the Political Economy of Communication*, *Global Media Journal-Canadian Edition*, Volume 1, Issue 1, 45-63.
- ÖZDEMİR, Gamze Yücesan (2008). *İletişim, Emek ve Kalkınma: Ekonomi Politik Yaklaşım*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- ÖZDEMİR, Gamze Yücesan (2009). *Küresel İletişim Çağı: Egemen Yaklaşım Versus Ekonomi Politik Yaklaşım*. (Ed. Selda Bulut). *Sermayenin Medyası Medyanın Sermayesi: Ekonomi Politik Yaklaşımlar*, Ankara: Ütopya Yay., 15-45.
- SHOEMAKER, P. ve REESE, S. (1991). "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerinde Etkisi", *Medya Kültür Siyaset* (drl: Süleyman İrvan), Ankara: Alp Yay.
- TEKİNALP, Şermin-UZUN, Ruhdan (2004). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*, İstanbul: Derin Yay.
- Van Dijk, T. A. (2005). *Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları*. (Derleyen ve Çeviren: Mehmet Küçük), *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 315-375.
- YAYLAGÜL, Levent (2008). *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara: Dipnot Yay.

YAYLAGÜL, Levent (2009). Sinemanın Ekonomi Poliği (Ed: Selda Bulut), Sermayenin Medyası Medyanın Sermayesi: Ekonomi Politik Yaklaşımlar, Ankara: Ütopya Yay., 149-185.

YAYLAGÜL, Levent (2010). Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Ankara: Dipnot Yay.

İnternet Kaynakları

<http://birgun.net/yazi-goster/aykut-erdogdu/30-12-2013/abd-akp-ve-cemaat-1547.html>. (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2014).

<http://blog.radikal.com.tr/Sayfa/catismanin-sosyolojik-ve-tarihsel-kodlari-yeni-baslayanlar-icin-cemaat-akp-gulen-erdogan-43938>. (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2014).

<http://haber.gazetevatan.com/Haber/599754/4/Yazarlar>. (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2014).

<http://www.haberturk.com/yazarlar/serdar-turgut-2025/750690-akp-ile-cemaat-arasindaki-tarihi-isbirliginin-cozulusu>. (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2014).

http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/18058751_p.asp (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2014).

<http://www.odatv.com/n.php?n=akp-cemaat-kavgasinin-tarihcesi-1508131200> (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2014).

Gazete Kaynakları

Bugün, 15 Kasım 2013	Milliyet, 1 Aralık 2013	Yeni Şafak, 18 Kasım 2013
Bugün, 16 Kasım 2013	Milliyet, 17 Aralık 2013	Yeni Şafak, 19 Kasım 2013
Bugün, 17 Kasım 2013	Star, 15 Kasım 2013	Yeni Şafak, 1 Aralık 2013
Bugün, 18 Kasım 2013	Star, 16 Kasım 2013	Yeni Şafak, 17 Aralık 2013
Bugün, 19 Kasım 2013	Star, 17 Kasım 2013	Zaman, 15 Kasım 2013
Bugün, 1 Aralık 2013	Star, 18 Kasım 2013	Zaman, 16 Kasım 2013
Bugün, 17 Aralık 2013	Star, 19 Kasım 2013	Zaman, 17 Kasım 2013
Milliyet, 15 Kasım 2013	Star, 1 Aralık 2013	Zaman, 18 Kasım 2013
Milliyet, 16 Kasım 2013	Star, 17 Aralık 2013	Zaman, 19 Kasım 2013
Milliyet, 17 Kasım 2013	Yeni Şafak, 15 Kasım 2013	Zaman, 1 Aralık 2013
Milliyet, 18 Kasım 2013	Yeni Şafak, 16 Kasım 2013	Zaman, 17 Aralık 2013
Milliyet, 19 Kasım 2013	Yeni Şafak, 17 Kasım 2013	